

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ ประเมินปัจจัยแห่งความสำเร็จ กระบวนการผลิตที่เหมาะสมของกลุ่ม OTOP และสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายการต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์กระบวนการผลิต

4.1.1 ด้านการผลิต

4.1.2 ด้านการพัฒนาผลิต

4.1.3 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

4.1.4 ด้านความเป็นไปได้ทางการตลาด

4.1.5 ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์

4.2 ประเมินปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เหมาะสม

4.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ

4.2.2 ประเมินกลยุทธ์ทางเลือกที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 รูปแบบศูนย์เรียนรู้ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มชุมชนกลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP อำเภอบางคนที่ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมพัฒนาชุมชน ปี 2552 จำนวน 30 ราย พบว่า

4.1.1 ด้านการผลิต

ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับการผลิต พบมากคือ การผลิตไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาศึกษาภาพการผลิตสามารถผลิตซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพเดิม แหล่งที่มาของวัตถุดิบใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมดและมีการขยายปัจจัยการผลิตมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป

4.1.2 ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมาผู้ผลิตมีการพัฒนาแนวคิดของตนเองหรือกลุ่มและตามความต้องการของลูกค้า กระบวนการลดขั้นตอนในการทำงานในการผลิตให้มีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้นและสร้างความสามารถในการผลิตที่มีปริมาณมาก ๆ ให้ทันกับการสั่งซื้อของลูกค้า ส่วนใหญ่ไม่มีการพัฒนาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และไม่ค่อยมีรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ มีบรรจุภัณฑ์ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ต่อผลิตภัณฑ์และตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า สนับสนุนในการอบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในแต่ละประเภทที่มีอยู่ในท้องถิ่นการหาสิ่งที่จะมาทดแทนบรรจุภัณฑ์ที่มีต้นทุนสูง การอบรมทางด้านความสะอาดของบรรจุภัณฑ์ที่จะนำมาบรรจุสินค้าประเภทอาหาร โดยการจัดหาวิทยากรหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตในแต่ละด้านสาขาอาชีพ ช่วยในการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์หรือหีบห่อ (Packaging) และการสร้างตราสินค้าเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ และยังช่วยยืดอายุสินค้าไม่ให้เกิดการเน่าเสียและไม่แตกหักระหว่างการขนส่ง

4.1.3 ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่เริ่มทำธุรกิจ 5 ปีขึ้นไปมากที่สุดผู้ผลิตสินค้า OTOP มีการจัดทำบัญชีอย่างง่าย ๆ ยังไม่เป็นระบบและการมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้ผลิตมีส่วนร่วมปัจจัยการผลิตแรงงานหรือทุน เพราะส่วนหนึ่งมาจากชุมชนมากที่สุด

4.1.4 ความเป็นไปได้ทางการตลาด พบมากคือความต่อเนื่องของตลาด มีลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ และไม่ค่อยจะมีการสั่งซื้ออย่างสม่ำเสมอ มีแหล่งจำหน่ายหลักเป็นตลาดภายในจังหวัดเช่นตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำอัมพวา และรายได้ในการจัดจำหน่ายสินค้า เทียบกับปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นไม่เกินร้อยละ 25 ส่วนเรื่องราวหรือตำนานของผลิตภัณฑ์ เป็นภูมิปัญญาจากท้องถิ่นดั้งเดิม มีเอกลักษณ์ได้ มีการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ และมีเรื่องราวหรือตำนานของผลิตภัณฑ์ มีการบันทึก และมีการนำเสนอ (มีเอกสารหรือคำอธิบายประกอบตัวผลิตภัณฑ์) แต่รูปแบบยังไม่สวยงามและมีรายละเอียดที่ครบ ช่องทางในการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสและช่องทางในการเข้าถึงผู้บริโภคและกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เช่นในการตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ในแต่ละจังหวัดควรจะมีมองหาศักยภาพของบุคลากรที่จะไปดำเนินงาน

4.1.5 คุณภาพผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับ ลักษณะ เฉพาะผลิตภัณฑ์ มี เครื่องหมาย การรับรอง มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (มผช.) โดยกระบวนการต้องพิจารณาจากสินค้ามีมาตรฐาน หรือไม่หรือดูจากเอกสารทางราชการคือมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หลังจากนั้นเอาคะแนนที่ได้มาเป็นดาวพอมีดาว (ระดับ 1- 5 ดาว) แล้วตรงนั้นจึงถือว่าเป็นสินค้า OTOP เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตเหล่านี้ให้ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ผลิตภัณฑ์ กลุ่มประเภทผ้า เครื่องแต่งกาย ของใช้หรือตกแต่งหรือของที่ระลึก ส่วนสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ยังไม่มีการพัฒนารูปแบบและการออกแบบอย่างต่อเนื่อง เช่นการพูดถึงสรรพคุณเป็นยารักษาโรค และในส่วนของผลิตภัณฑ์ใน กลุ่มประเภทอาหาร และเครื่องดื่ม ต้องมีสีธรรมชาติของส่วนประกอบที่ใช้ทำและปราศจากกลิ่น รส ที่ไม่พึงประสงค์และไม่พบสิ่งแปลกปลอมที่สัมผัสได้ ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่จะพัฒนาสินค้าในด้านกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย และการเก็บอาหารที่คงสภาพที่สามารถเก็บไว้ได้นาน ๆ ส่วนในการรับรอง อย. นั้น ผู้ประกอบการต้องจัดเตรียมสถานที่ ตัวอย่างของตัวสินค้า รวมถึงข้อมูล หลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าสินค้าของตนเองนั้นมีความปลอดภัย ดังนั้นผู้ประกอบการควรจะเรียนรู้ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภค ในปัจจุบันด้วย เพื่อมองหาโอกาสในการส่งออกในอนาคต แต่ทั้งนี้ยังประสบกับปัญหาในด้านความไม่ปลอดภัยของอาหารที่ผลิต ทั้งในเรื่องการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ ก่อโรค การตกค้างของสารเคมี สารปฏิชีวนะ และสารพิษ ซึ่งเป็นอันตรายสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อ สุขภาพต่อผู้บริโภค ผู้ผลิตควรจะสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ หรือหน่วยงานทางการศึกษาที่มีสาขาวิชา เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนากระบวนการผลิตในด้านอาหารเพื่อยกระดับเข้าสู่มาตรฐาน อย่างเร่งด่วน

4.2 ประเมินปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เหมาะสม

จากการ *ประชุมกลุ่ม* เพื่อหาปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP สู่แนวทางในการจัดทำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงใช้วิธีการวิเคราะห์ SWOT เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค จำนวน 9 ท่าน ในภาพรวมของจังหวัดสมุทรสงครามได้ดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ

ตารางที่ 4.1 Strengths: S: จุดแข็ง และการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์

จุดแข็ง	จุดแข็งที่มีความสำคัญ					จุดแข็งที่มีความเป็นไปได้					รวม ลำดับ
	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	
1. ในชุมชนบางส่วนเป็นผู้สูงอายุ	✓					✓					10 ¹
2. ในชุมชนวัยรุ่นจะทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม		✓					✓				8 ³
3. ในชุมชนดั้งเดิมมีอาชีพทำน้ำตาลปี๊บและจับกุ้ง	✓						✓				9 ²
4. การคมนาคมสะดวก		✓						✓			7 ⁴

ตารางที่ 4.2 Weaknesses: W: จุดอ่อน และการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์

จุดอ่อน	จุดอ่อนที่มีความสำคัญที่ส่งผลกระทบ					จุดอ่อนที่มีความเป็นไปได้					รวม ลำดับ
	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	
1. ผู้นำชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	✓						✓				9 ²
2. ผู้นำชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง	✓					✓					10 ¹
3. ในชุมชนมีการลักทรัพย์และอบายมุข		✓					✓				8 ³
4. ในชุมชนมียาเสพติดระบาด		✓						✓			7 ⁴

ตารางที่ 4.3 Opportunities: O: โอกาส และการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์

โอกาส	โอกาสที่มีความสำคัญ					โอกาสที่มีความเป็นไปได้					รวมลำดับ
	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	
1. ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐแบบไม่ต่อเนื่อง	✓					✓					10 ¹

ตารางที่ 4.4 Threats: T: อุปสรรค และการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์

อุปสรรค	อุปสรรคที่มีความสำคัญที่ส่งผลกระทบ					อุปสรรคที่มีความเป็นไปได้					รวมลำดับ
	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	สูงมาก 5	สูง 4	กลาง 3	ต่ำ 2	ต่ำมาก 1	
1. ผู้นำชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก	✓					✓					10 ¹
2. ผู้นำชุมชนขาดการประจักษ์ประจักษ์ในหมู่บ้าน		✓					✓				8 ²

4.2.2 การประเมินกลยุทธ์ทางเลือก กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (เกณฑ์ตัวชี้วัด 4 พ.)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จเพื่อมาประเมินกลยุทธ์ทางเลือกที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เกณฑ์ตัวชี้วัด 4 พ. ได้แก่ ด้านพัฒนาคน พัฒนาพื้นที่ พัฒนาเศรษฐกิจ และพัฒนาแผนชุมชน ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบบพึ่งตนเอง ในภาพรวมของจังหวัดพบว่า ตารางที่ 4.5 การประเมินกลยุทธ์ทางเลือก กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ทางเลือก (✓)	ตัวชี้วัด 4 พ.				รูปแบบที่ 1 (แผนพึ่งตนเอง)	รูปแบบที่ 2 (แผนร่วมทำ)	รูปแบบที่ 3 (แผนโครงการทำ ให้)
	1.พัฒนาคน	2.พัฒนาพื้นที่	3.พัฒนาเศรษฐกิจ	4.พัฒนาแผนชุมชน			
1. Strengths : S : จุดแข็ง							
1.เป็นผู้สูงอายุ	✓				✓		
2.ดั้งเดิมในชุมชนมีอาชีพทำน้ำตาลปี๊บ			✓		✓		
3.วัยรุ่นจะทำงานโรงงานอุตสาหกรรม			✓		✓		
4.เส้นทางคมนาคมสะดวก		✓					
2. Weaknesses : W : จุดอ่อน							
1.ผู้นำชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว	✓				✓		
2.ผู้นำชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์	✓				✓		

กลยุทธ์ทางเลือก (✓)	ตัวชี้วัด 4 พ.				รูปแบบที่ 1 (แผนพึ่งตนเอง)	รูปแบบที่ 2 (แผนร่วมทำ)	รูปแบบที่ 3 (แผนโครงการทำ ให้)
	1.พัฒนาคน	2.พัฒนาพื้นที่	3.พัฒนาเศรษฐกิจ	4.พัฒนาแผนชุมชน			
3. ในชุมชนมีการลักทรัพย์และอบายมุข	✓				✓		
4. ในชุมชนมียาเสพติดระบาด	✓				✓		
3. Opportunities : O : โอกาส							
1. ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐแบบไม่ต่อเนื่อง				✓			✓
4. Threats : T : อุปสรรค							
1. ผู้นำชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง	✓				✓		
2. ผู้นำชุมชนขาดการระประชุมประชาคมในหมู่บ้าน	✓				✓		

ตารางที่ 4.6 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของชุมชนและประเมินกลยุทธ์ทางเลือกให้ชุมชน

<p>กลยุทธ์จุดแข็ง – โอกาส (S-O) (เร่งรุก)</p> <p>บุกเร็ว)</p> <p>1. ในชุมชนบางส่วนเป็นผู้สูงอายุและได้รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิมโดยการยึดอาชีพทำน้ำตาลปี๊บและจับกุ้งให้หน่วยงานจากภาครัฐเข้าไปเอาแผนพัฒนาชุมชนเข้าไปบูรณาการอาชีพดั้งเดิมให้ดีกว่านี้เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ (S1+S2+O1)</p> <p>2. ในชุมชนวัยรุ่นจะทำงานที่โรงงานอุตสาหกรรม (S3)</p> <p>3. เส้นทางคมนาคมสะดวก (S4)</p>	<p>กลยุทธ์จุดอ่อน – โอกาส (W-O) (ตั้งรับ)</p> <p>ปรับตัว)</p> <p>1. ผู้นำชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องให้ภาครัฐเข้าตรวจสอบและดูแลแบบต่อเนื่อง (W1+O1)</p> <p>2. ผู้นำชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องควรให้ความสำคัญกับข่าวสารให้เข้าถึงประชาชนอย่างรวดเร็ว (W2)</p> <p>3. ในชุมชนมีการลักทรัพย์และอบายมุขกับยาเสพติดระบาดในชุมชนให้ภาครัฐเข้าไปแก้ไขพร้อมกับโครงการพัฒนาชุมชน (W3+W4+O1)</p>
<p>กลยุทธ์จุดแข็ง – อุปสรรค (S-T) (รั้งรอขอ)</p> <p>จังหวะ)</p> <p>1. ในชุมชนบางส่วนเป็นผู้สูงอายุมีอาชีพที่ดั้งเดิมทำน้ำตาลปี๊บและจับกุ้ง และยังไม่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ (S1)</p> <p>2. ในชุมชนมีผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP แต่ยังไม่มีการพัฒนาทางด้านระบบความปลอดภัยของอาหารและพัฒนาทางด้านรูปแบบของบรรจุภัณฑ์และการลดขั้นตอนในกระบวนการผลิต</p> <p>2. ในชุมชนวัยรุ่นจะทำงานโรงงานอุตสาหกรรม (S2)</p> <p>3. เส้นทางคมนาคมสะดวก (S3)</p>	<p>กลยุทธ์จุดอ่อน – อุปสรรค (W-T) (เลิกหาแผนใหม่)</p> <p>1. ผู้นำชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง (W1)</p> <p>2. ผู้นำชุมชนขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (W2)</p> <p>3. ในชุมชนมีการลักทรัพย์และอบายมุขกับยาเสพติดระบาดในชุมชนเพราะผู้นำชุมชนขาดการประชุมในหมู่บ้าน (W3+T2)</p>

สรุปการประชุมกลุ่มในภาพรวมของมติที่ประชุมพบว่า สิ่งที่คาดหวังของชุมชน คือ อยากให้ชุมชนมีการศึกษาที่สูง เห็นความเป็นอยู่ของครอบครัวในชุมชนดีขึ้นทุกครอบครัวในชุมชนมีค่าครองชีพที่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย มีลานกีฬาสนามออกกำลังกายสวนสุขภาพสวนหย่อมในชุมชนยาเสพติดหมด ไปหรือลดลง ไปและอยากให้ภาครัฐเข้าไปดูแลแนะนำส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชน ให้ความรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง **ส่วนสภาพปัญหาของชุมชน** พบว่า ในชุมชนมีหนี้สินนอกระบบมากขึ้น กว่าเดิม มียาเสพติดระบาดในชุมชนและเยาวชนในชุมชน เส้นทางคมนาคมในชุมชนเดินทางไม่สะดวกมีน้ำขัง ยังมีน้ำเสียจากชุมชนไหลลงไปในแม่น้ำลำคลอง งบประมาณลงในชุมชนมีน้อยมาก และผู้นำชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์และบางคนไม่ค่อยเสียสละในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

4.3 รูปแบบศูนย์เรียนรู้ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้ผลจากการการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์มาเป็นแนวทาง ในการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 20 ท่าน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ ประเมิน กระบวนการผลิตที่เหมาะสมของกลุ่ม OTOP และสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน พบว่า มี 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีประชาคม การเรียนรู้ในรูปแบบของการประชุมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคณะทำงานและชาวบ้าน โดยเน้นให้เกิดการค้นหาแนวทางการดำเนินชีวิตในรูปแบบดั้งเดิม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ค้นหาการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระดมความคิดวิเคราะห์ชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงให้มีการวิจัยชุมชนรวมอยู่ด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ค้นหาพื้นที่ศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน ซึ่งต้องเป็น ศูนย์เรียนรู้ ประจำหมู่บ้านมีการบันทึกประวัติหมู่บ้าน ภูมิปัญญาของหมู่บ้าน โดยมีคนเก่ง ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นเจ้าของความรู้นั้นจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีประสบการณ์ รวมถึงมีการบันทึก เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิตของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบัน มีข้อมูลปัจจุบันของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน และสามารถเป็นวิทยากรของชุมชนในการถ่ายทอดความรู้นั้น ๆ โดยครอบคลุมลักษณะของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 เป้าหมายกิจกรรมต้องมีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ข้อมูลข่าวสารความรู้ มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน ต้องมีความรู้ต่อการพัฒนา ศูนย์ ส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการค้นหาแบบคุณค่าจากภูมิปัญญาดั้งเดิมมาบูรณาการ เชื่อมโยงสานต่อกันบนฐานการเรียนรู้ การวางแผน การดำเนินการของชุมชนร่วมกับหน่วยการทางการศึกษาเช่น จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ นำมาประยุกต์ตามบริบทวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่ชุมชนร่วมกันคิดค้นการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม

พัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ตามความถนัด ในการสร้างผลผลิต สร้างรายได้ และเน้นการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

ขั้นตอนที่ 4 จัดกิจกรรมสร้างองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน การค้นหากิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว ชุมชน การเน้นไปสู่การคิดค้นกิจกรรมและแนวทางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่มาจากฐานทุนทางสังคมเดิมของชุมชน เป็นหลักทั้งทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจอยู่ในรูปการวิจัยและพัฒนากิจกรรมชุมชนที่ได้มีการจดบันทึกเป็นความรู้ประจำหมู่บ้านไว้แล้ว หรือ การรับความรู้จากวิทยากรภายนอกชุมชน เพื่อนำไปสู่ทิศทางการทำงานใหม่ และต้องบูรณาการให้หน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่ เข้าไปศึกษาวิจัยเนื้อหาความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การ ศึกษา เรียนรู้ สิ่งที่มี คุณค่า ค้นหา อัตลักษณ์ ของชุมชน และให้ มีเอกลักษณ์มี สิทธิบัตรคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาขององค์กรชุมชน ให้เหมาะสมกับบริบทวิถีชีวิต รวมถึงการพัฒนา รูปแบบ ผลิตภัณฑ์และตราสัญลักษณ์ โดยการแบ่งกลุ่มคนที่สนใจเรื่องอาชีพที่เหมือนกัน แบ่ง ออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งทำให้คนที่สนใจในเรื่องเดียวกันมาเจอกันและแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกัน ได้สะดวก หลังจากนั้นศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ค้นหาองค์ความรู้รูปแบบใหม่ ๆ เผยแพร่สู่สาธารณะผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 6 เป็นศูนย์ศึกษาดูงานจากภายนอก ทั้งในรูปของสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ เอกชน และกลุ่มองค์กรประชาชนทั่วไป ทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และอื่นๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับเครือข่ายระดับชุมชน เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และวิถีชีวิต ของชุมชนบางคนที่ รวมไปถึง เป็นจุดถ่ายทอดการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้มีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนความรู้ภายในชุมชน ควรให้วิทยากรของชุมชนกำหนดตารางเวลาที่จะให้ความรู้ไว้ล่วงหน้า และใน ส่วนความรู้ที่จะเพิ่มเติมจากภายนอกก็ควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีตารางเวลาชัดเจน รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ต้องมีการเก็บค่าลงทะเบียนจากบุคคลภายนอกชุมชน ที่ถือเป็นธุรกิจของศูนย์เรียนรู้ ก็ควรมีกำหนดเวลาที่แน่นอน แล้วให้คณะกรรมการฯ รวบรวมทำเป็นปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนประกาศไว้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้ทราบทั่วกัน

ขั้นตอนที่ 8 กำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลภายนอกชุมชน เช่น จะเปิดบริการการเรียนรู้ สำหรับบุคคลภายนอกชุมชนในวันใด การขอเข้าอบรม หรือมาศึกษาดูงานจะต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ผู้มาอบรมหรือมาศึกษาดูงานจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรในหมู่บ้าน ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 9 หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการทำงานเชิงบูรณาการทุกภารกิจควรมีการ ประสาน ส่งต่อกิจกรรมที่เกินกำลังความสามารถ ให้มีการประสานภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมพัฒนากลุ่ม

ผู้ผลิตสินค้า OTOP ให้มีการเรียนรู้ โดยให้เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่น เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและพัฒนาวิถีชีวิตสุขภาพของชุมชนและภาคีเครือข่าย และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือพัฒนาการอำเภอจัดในระดับอำเภอ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ได้ต่อไป